

Οι ταξικές στρατηγικές έχουν γίνει φανερές. Ας το εκμεταλλευτούμε!

του Γιάννη Μηλιού

1. Το τέλος του «τέλους της πολιτικής» ...

Ο νεοφιλελευθερισμός επαγγέλθηκε το «τέλος της πολιτικής» και (στο όνομα της «ελευθερίας», των «αυτορυθμιζόμενων αγορών», της «παγκοσμιοποίησης») το «τέλος του κράτους». Οι στρατηγικές επιλογές που προωθούσε υποτίθεται ότι απέρρεαν από τη λογική της (μόνης δυνατής) «ορθολογικής διαχείρισης». Η κρίση διέλυσε αυτό τον μύθο, καθώς έφερε στο προσκήνιο έναν άνευ προηγουμένου κρατικό παρεμβατισμό: Από την αγορά εργασίας και το συνταξιοδοτικό σύστημα, μέχρι τα προγράμματα στήριξης των τραπεζών και τους «μηχανισμούς στήριξης».

Σε μία ιστορική συγκυρία με πολλές ομοιότητες με τη σημερινή, ο Πολάνι (Karl Polanyi) επισήμανε ότι όταν το φιλελεύθερο καπιταλιστικό μοντέλο οργάνωσης βρίσκεται σε κρίση, έχει την ανάγκη ενός είδους συντηρητικού (ή αυταρχικού) παρεμβατισμού ώστε να εξασφαλίσει την αναπαραγωγή του.¹ Σήμερα ζούμε ακριβώς σε μία τέτοια φάση. Τα κράτη και οι υπερεθνικοί μηχανισμοί δεν φαίνονται πια ως «αδύναμοι» παίκτες, όπως ισχυρίζονταν οι νεοφιλελεύθεροι πολιτικοί και ιδεολόγοι πριν από την κρίση. Παρεμβαίνουν δραστικά σε μεγάλη κλίμακα, ώστε να αναζωογονήσουν τη δυναμική των αγορών και του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οικοδομώντας μηχανισμούς και θεσμούς που συμπίεζουν ακόμα περισσότερο τα εργατικά εισοδήματα και τις δημόσιες παροχές και αναδομούν τους όρους εργασίας. Όπως θα παρατηρούσε και ο Πολάνι, πρόκειται για μία «πληγωμένη» ελεύθερη οικονομία υπό το καθεστώς ενός ισχυρά παρεμβατικού κράτους (σε συντηρητική κατεύθυνση). Παρεμβατικού με τέτοιο τρόπο ώστε η δεσπόζουσα παρουσία του να στηρίζει τις προϋποθέσεις του νεοφιλελεύθερου υποδείγματος. Ο στόχος των σύγχρονων καπιταλιστικών στρατηγικών είναι να υποτάξουν τους όρους της εργασίας και της κοινωνικής αναπαραγωγής της στην απελευθερωμένη λειτουργία των αγορών και άρα στην κεφαλαιακή σχέση.

Έτσι, καθώς η συντηρητική κρατική πολιτική έχει τα χαρακτηριστικά ενός παρεμβατισμού πρωτοφανούς έντασης, καθίσταται σαφές ότι η πολιτική παίζει πρωτεύοντα ρόλο και επομένως η επιδίωξη άλλων κατευθύνσεων για την αντιμετώπιση των οικονομικών προβλημάτων δεν είναι πλέον κάτι το αδύνατο.

2. ... και η δυνατότητα μιας εναλλακτικής στρατηγικής

Έχει επανειλημμένα υποστηριχθεί με πειστικό τρόπο ότι καθοριστικός παράγοντας για τη συσσώρευση δημόσιου χρέους είναι η συνεχής υστέρηση των δημόσιων εσόδων σε σχέση με τις δαπάνες. Κατάσταση που δεν έχει να κάνει πρωτίστως με τη φοροδιαφυγή αλλά με τις φοροαπαλλαγές και με την νεοφιλελεύθερη αντίληψη, έμπρακτα ασκούμενη, ότι τα μεγάλα εισοδήματα και οι επιχειρήσεις πρέπει να πληρώνουν λιγότερους φόρους. Αυτή η αντίληψη δεν αποτελεί ελληνική ιδιαιτερότητα. Αποτελεί δομικό στοιχείο της νεοφιλελεύθερης πολιτικής παγκοσμίως, η οποία όμως ασκήθηκε στην Ελλάδα με μεγαλύτερη ένταση από αλλού.

¹ K. Polanyi (2001) *The Great Transformation*, Boston: Beacon Press (σσ. 231-244).

Εάν κανείς δει τη δυναμική του δημόσιου χρέους, θα διαπιστώσει ότι οι περισσότερες χώρες βρίσκονται επίσης σε δυσμενή κατάσταση (αυτό ισχύει όχι μόνο για την ευρωζώνη αλλά συνολικά για τις περισσότερες χώρες του αναπτυγμένου καπιταλισμού). Εντούτοις, το βασικό πρόβλημα της ευρωζώνης (και των άλλων χωρών του αναπτυγμένου καπιταλισμού) δεν είναι το χρέος καθαυτό, αλλά το γεγονός ότι το χρηματοπιστωτικό σύστημα έχει «ολοκληρωθεί» σε τέτοιο βαθμό που είναι αδύνατο να υπάρξουν λύσεις χωρίς σημαντικό κόστος για τους εργαζόμενους όσο διατηρείται ο ρυθμιστικός-ελεγκτικός ρόλος των χρηματαγορών και κατ' επέκταση η παρούσα αρχιτεκτονική της ΟΝΕ.

Με άλλα λόγια, με δεδομένο το πλαίσιο λειτουργίας του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος, η μία όψη του προβλήματος είναι το ανερχόμενο δημόσιο χρέος, ενώ η άλλη, εξίσου σημαντική, είναι το «πληγωμένο» τραπεζικό σύστημα. Η αντίφαση αυτή είναι πολύ δύσκολο να επιλυθεί όσο διάστημα οι κυβερνήσεις εμμένουν στη νεοφιλελεύθερη ατζέντα που επιβάλλει την ύφεση και μεταφέρει το κόστος της όποιας διαχείρισης στις πλάτες των εργαζομένων.

Στην παρούσα συγκυρία, η κυρίαρχη στρατηγική (ιδιαίτερα στην περίπτωση της ευρωζώνης) έχει δύο διακριτούς άξονες: (1) Δημοσιονομική πειθαρχία ως μέσο για την προώθηση των ιδιωτικοποιήσεων και τη διεύρυνση/συνέχιση της φορολογικής ασυλίας του κεφαλαίου και (2) επιβολή εισοδηματικής «υποτίμησης» όπου και όταν η εσωτερική ζήτηση γίνεται υψηλή, δηλαδή αναδιανομή εισοδήματος υπέρ των κερδών για τη στήριξη της ανταγωνιστικότητας του κεφαλαίου.

Απέναντι σ' αυτή την αμιγώς ταξική στρατηγική, *μια εθνική ανταγωνιστική στρατηγική*, όπως αυτή που επαγγέλλεται την έξοδο από το ευρώ δεν αποτελεί τίποτα περισσότερο από μια ακραία εκδοχή εντός του παραπάνω πλαισίου (και επομένως, ένα δεύτερο σενάριο για τους ίδιους τους αστικούς σχεδιασμούς, εάν υπάρξουν σημαντικά εμπόδια στην υλοποίηση της σημερινής στρατηγικής). Το πραγματικό δίλημμα για τις δυνάμεις της εργασίας και τα κοινωνικά κινήματα δεν είναι η επιλογή εθνικού νομίσματος (ευρώ ή «νέα δραχμή», «νέο εσκούδο», «νέα λιρέτα», κ.ο.κ., ή αντίστοιχα υποτίμηση του δολαρίου, υποτίμηση της στεργλίνας κλπ.), αλλά η ανατροπή ενός πλαισίου διαχείρισης που με κάθε μέσο και αφορμή επιδιώκει να επιβάλλει τις πιο ακραίες και επιθετικές επιδιώξεις του κεφαλαίου.

Η εναλλακτική στρατηγική διαμορφώνεται με τους αγώνες για αναδιανομή εισοδήματος και εξουσίας υπέρ των εργαζομένων, για κοινωνική προστασία και διασφάλιση ενός ικανοποιητικού ελάχιστου εισοδήματος και πρόσβασης στα κοινωνικά αγαθά (παιδεία, υγεία, ενέργεια, επικοινωνίες) για κάθε πολίτη ανεξαρτήτως εισοδήματος, για αναδιαπραγμάτευση του χρέους με διαγραφή του μεγαλύτερου μέρους του, για κοινωνικό έλεγχο των τραπεζών με στόχο μια αναπτυξιακή στρατηγική με κοινωνικά και οικολογικά κριτήρια, για διεύρυνση των κοινωνικών αγαθών και υπηρεσιών, για ένα διαφορετικό αναπτυξιακό μοντέλο και δημόσιο τομέα με στόχο την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών ανεξάρτητα από τον καταναγκασμό του κέρδους, για ουσιαστική δημοκρατία! Η στρατηγική αυτή αντιλαμβάνεται τις κοινωνικές ανάγκες ως αυτοσκοπό και αμφισβητεί τη λογική της μεγιστοποίησης του κέρδους και της «ανταγωνιστικότητας». Δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την αμφισβήτηση και την ανατροπή του καπιταλισμού.